

Cum se ajunge....

Fundenii Doamnei

În vara anului 1921 lucram la restaurarea palatului Brâncovenesc din Mogoșoaia. Cu o ceată de meșteri iscusiți în cioplirea și întrebuintarea cărămizii, cu o șatră întreagă de Țigani și cu doi pietrari greci, mă străduiam să schimb mândrei locuințe domnești aspectul ei de tragică ruină ca o poveste de Edgar Poë. Inetul cu inetul, bolțile prăbușite se refăceau, crăpăturile adânci ale zidurilor se umpleau, pietrele căzute se puneau la loc, și întreg palatul ieșea la iveală, din țărâna adunată la picioare și vânturile vremii și ale uitării. Când ești în contact zilnic cu o mare operă din trecut,

când cauți să adâncești principiile și legile esteticii care au ordonat și armonizat concepția unei astfel de opere, pierzi foarte ușor noțiunea vremii în care trăiești, ești cucerit de un farmec periculos care, deștăinuindu-ți misterele artei trecute, te desprinde de realitatea prezentă, cum ar face curentul unei ape cu o barcă nelegată de mal și care ar ajunge, cine știe unde.

Obișnuit să văd la fiecare răsărit de soare, palatul rumenindu-se de primele raze ale dimineții, devenind incandescent spre amiază și aprinzându-se spre lac mai târziu, pentru a da din sine parcă,

Biserica Fundeni

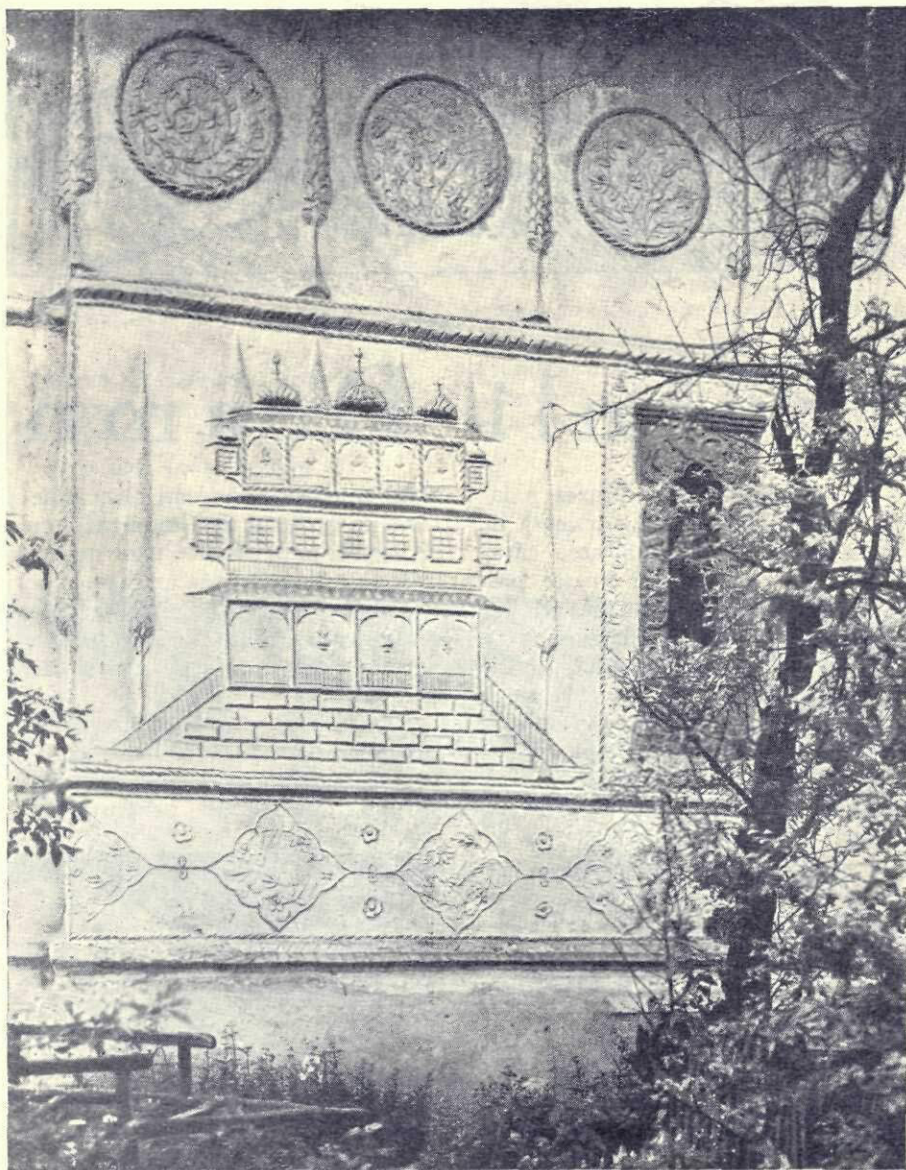
Ruinele unui palat domnesc (?) în drum spre Fundeni

Foto Al. Marcu

după o zi întreagă de soare și căldură, o lumină proprie, atunci când începe să se înopteze — trăiam în fața acestei reînoite minuni, o viață al cărei ritm era dictat de activitatea unui șantier tăcut. Parcul împrejmuit izola și mai mult de sat și de șosea anacronica noastră echipă.

tența oficială nu le-au atins încă. Astfel am cunoscut Colentina Ghiculeștilor, Pantelimonul, Văcăreștii și Plumbunta. Vizitând din când în când aceste locuri, îmi complectam viziunea pe care o urmăream ca un miraj.

Intr'o zi găsimu-mă pe șoseaua care duce spre

Motivul palatului

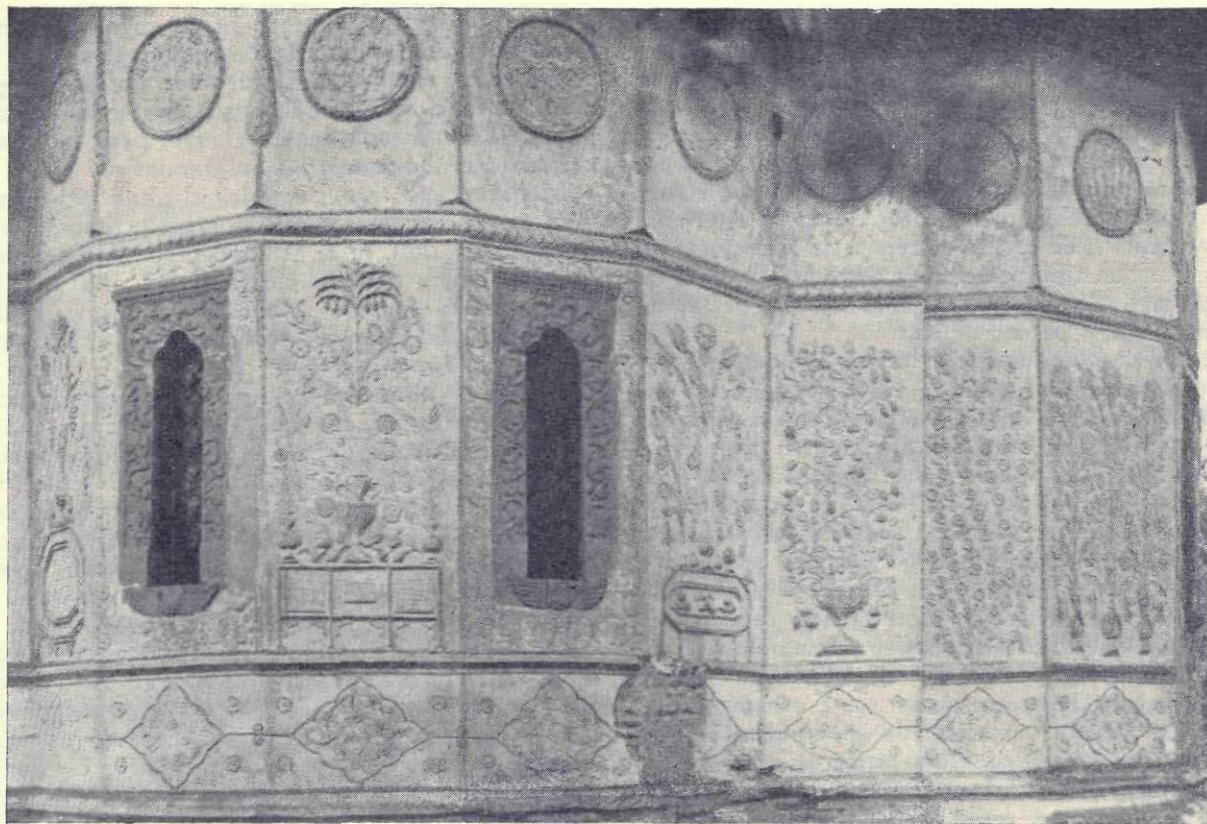
Fototehnica

Eram obligat, cu toate acestea, să ies din limitele domeniului fermecat. Aceste vizite în oraș, le făceam cât mai scurte și, în același timp, căutam mereu să dau un ocol printr'o mahala oarecare, unde se mai găseau amintiri din trecut, fiindcă nu știu dacă ați observat — contrar celorlalte orașe, unde centrul este conservator, mândrindu-se și apărând operele din trecut, — la București amintirile artei noastre din alte vremuri trebuie căutate la periferie, unde bunăvoința administrativă și incompe-

Urziceni, chiar la ieșirea orașului, după ce cutreerasem podul Colentinei, întrebai pe un căruțaș unde duce un drum care se desprindea chiar acolo de șoseaua mare: „Spre Fundenii Doamnei”, îi fu răspunsul.

„Fundenii Doamnei”! Cine știe ce o mai fi pe acolo? Un nume atât de frumos și atât de muzical nu putea fi purtat de un sat oarecare.

Când am intrat în acel sat, după un drum destul de lung, desamăgirea fu totală. Case sărăcăcioase,

Motive florale

Fototehnica

apăsate spre pământ, acoperite cu tablă, un drum de țară care făcea să scârțâie și să geamă osiile trăsurii, și vite plictisite de căldură.

Dar, deodată, în mijlocul satului, în fundul unui teren rămas liber, împrejmuțată de un zid vechiu de cărămidă, cu o porțiță umbră de un nuc, se desprinde în lumina acestei zile de vară, o biserică albă, ca o mireasă, în care se recunoaște îndată expresia epocii Brâncovenești. În fața acestei neașteptate apariții, mi-am adus aminte de Cântarea Cântărilor : Vino din Liban, mireasă, vino din Liban !

Și când trecui sub umbra răcoritoare a nucului care te înveselea cu urarea de bun venit și mă găsii în micul cimitir, închis ca o cetate și prada buruienilor mirositoare și a florilor de câmp, îmi reveneau în minte crâmpene din imnul lui Solomon :

„Grădină închisă este sora mea mireasă ; grădină închisă, izvor pecetluit. Scoală-te, vântule, cel dela miazănoapte, și vino, boare dela miazăzi, și suflă din grădina mea și să curgă mirosurile”.

Și în grădina nucului m'am pogorît.

În mijlocul acestui mic cimitir de țară, cu mormintele strânse unele lângă altele, atât de strânse că nici un colț de sub pământ, nu era nelocuit decât de un neam de morți, pe această țărână bogată în oseminte și acoperită de iarba uitării, bisericuța era ca simbolul învierii.

Cine știe pentru care nuntă domnească fusese ea zidită, căci pe zidurile ei albe se desfășoară o întreagă decorație, făcută de un maestru persan ale

cărei motive sunt flori și fructe, păuni și pești în bazine răcoritoare, palate luminoase ca cele din poveștile celor o mie și una de nopți, și chiparoși, punând în acest ansamblu punctuația unui ritm. Toată gingășia miniaturilor persane, multe din motivele favorite ale acestor iscusiți decoratori se regăseau la Fundeni, transpuse în relief și lucrate cu măiestrie în ipsos.

Această ornamentație gingașă și fragilă, lucrată cu ușurință și cu o sensibilitate care se vede în fiecare amănunt, produce o impresie de tinerețe și de veselie.

Oaspetele vechilor boeri care trecu pe aci ca să-i încerce norocul înfrumusețând case și biserici cu iscusința mâinilor sale, a luat cu siguranță ca temă un cântec de dor și de dragoste cum e Cântarea cântărilor, sau poate chiar imnul lui Solomon.

Căci atât florile cât și fructele, cât și mesele gătite și bazinele și palatele („căci de este zid, să zidim preste el cămări de argint, și de este ușă, să o astupăm cu scânduri de chedrii”) toate nu sunt aci decât aluzii la Sulamita, „ca să se întoarcă și ca s'o vedem”.

Și de este adevărată credința Egiptenilor că zugrăvelile de pe locașurile mortuare nu sunt decât o chemare către morți, pentruca din împărăția umbrelor să se trezească și să facă realitate aceste zugrăveli și să-și continue prin ele viața în cealaltă lume, cucernicii și umilii plugari, cari își dorm somnul cel bun în țintirimul din Fundeni Doamnei, au

pentru a-și distra veșnicia celeilalte vieți o lume de chiparoși, de palate ușoare ca norii, de flori nenumărate, de bazine, de cupe pline cu vin și de fructe rare, o lume de iubire plină de miresme.

Prispa gingașe cu arcade trilobate, purtate de coloane ornamentate și de capitele abundente, are deasupra intrării medalioane cu motive florale care alternează cu chiparoșii stilizați. Această alternație de verticale și de cercuri se regăsește împrejurul bisericii într'un ritm neîntrerupt deasupra brâului. Pe urmă, motivele se repetă în mod simetric pe fațada de nord cât și pe cea de sud.

Aceste motive încep mai jos, la înălțimea ferestrelor. Ele sunt în număr de nouă. Lucrate, cum am zis, în relief în acel material alb care se chiamă ipsosul. Acest soi de ornamentație, foarte obișnuit în Orient, s'a întrebuințat destul de des la noi, mai ales prin secolul al XVIII-lea. În arta noastră populară chiar, se văd încă astăzi reliefuri lucrate în tencuială. Pentru a înțelege mai bine această ornamentație, e nevoie să se știe că ipsosul este un material fragil care trebuie lucrat foarte repede, deoarece se solidifică iute, astfel că timpul care rămâne artistului pentru a-l modela, este relativ foarte scurt. De aceea, poate, toate ornamentațiile de acest gen au un aspect de spontaneitate și de improvizare care le dă atâta farmec.

La Fundeni însă, dacă forma pare improvizată, dacă tehnica apare acolo ca un joc al unei extraordinare abilități, compoziția în panouri și dispoziția motivelor, sunt expresia unui gând sigur de posibilitățile lui. Impresia de spontaneitate mai provine din observarea și redarea vegetalelor, calitate decorativă frecventă în artele orientale.

Micul palat aerian, pe un soclu în bosage puternice la care acced două scări simetrice spre o galerie deschisă cu arcade în care atârnă lămpi, al doilea etaj cu gratii la ferestre și obloane, are peste el

încă o galerie. Totul e acoperit de cupole persane în dosul cărora apar vârfurile chiparoșilor.

Al doilea motiv reprezintă, între doi chiparoși, un basin, în care apa cade ca din trei scoici suprapuse. Grifoni scuiță apă în el. Doi pești se joacă în basin. În ultima scoică sunt trandafiri.

Mergând spre sânul bisericii și altar, ornamentația devine exclusiv florală, o masă octogonală cu trei vase de flori, între ele smochine, pere și struguri, un panou exclusiv cu trandafiri, altul cu bănuței, floarea soarelui și crini, prune grele, lămâi cu crengile lor încărcate de fructe, acopăr fără întrerupere zidurile exterioare ale bisericii.

Pe fața de nord, materialul fragil e foarte înegrit și stricat de crivăț; în spre sud însă, ornamentația pare a fi făcută de ieri, și urmele degetelor dibaciului artist se pot vedea încă în ipsosul întărit de mai bine de două sute de ani. Pe micul palat din spre nord este o dată: 1689 în cifre obișnuite. Era deci vremea lui „Brâncoveanu Constantin, boier vechiu și domn creștin”. Pe turla însă, decorația e sobră. Câteva floricele în jurul îngustelor firide.

În interior, după ce ai trecut pe sub ușa de piatră, în stânga și în dreapta căreia doi îngeri sună învie-rea, despărțiți de un vultur bicefal, găsești obișnuitele bolți în cupolă, cu o piatră foarte înegrită, cu coroane mortuare atârinate de zid și cu o pendulă al cărei tic-tac e în contrazicere cu cariul ce bate mai puțin grăbit în lemnul tâmplei.

Ctitorii de-abia se mai zăresc pe zidul spălăcit din fund. Nici unul din ei nu doarme aici. De conac nu se mai pomenește.

Bisericiuța de mult nu mai este a lor. E a satului sărac și plictisit dimprejur, e a buruienilor, a florilor de câmp, a ierburilor mirositoare, a morților din țintirim și a trecătorilor din drum.

G. M. CANTACUZINO

Motive murale

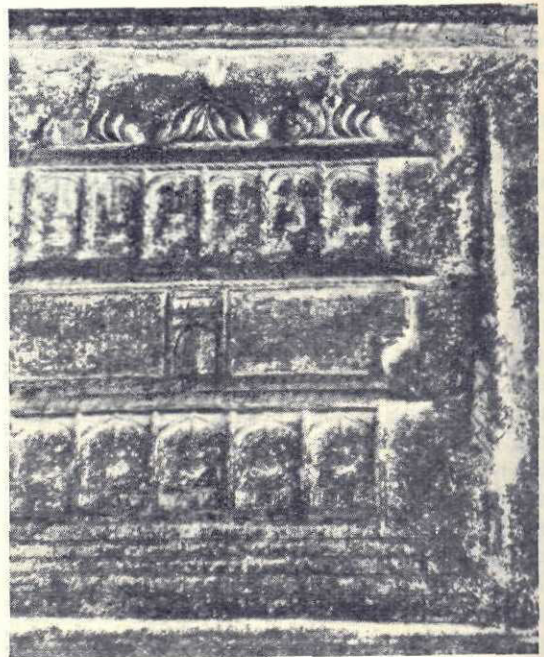

Foto Al. Marcu